

Ingela Byström, Ingela Fuentes, Barbro Magnusson & Ingrid Skeppstedt

Ett förändrat arbetssätt – ökade möjligheter för lågutbildade elever att nå målen för sfi-utbildningen

Inledning

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk har som en av sina uppgifter att vara stöd i utvecklingsarbete och främja olika former av kompetensutveckling. Ett exempel på detta är det nätverk som startade 1999 och där Södertälje Komvux/sfi var initiativtagare.

Våren 1999 avsatte regeringen medel för att stärka vuxenlärare i deras yrkesroll och i arbetet med att utveckla metodik och pedagogik som är anpassad till de särskilda krav som utbildning av vuxna ställer. Kommuner och vuxenutbildningsanordnare inbjöds att anordna seminarier för lärare som var intresserade av att utveckla det pedagogiska och metodiska arbetet i undervisningen. Syftet med seminarierna var att skapa nätverk och stimulera till pedagogiska utvecklingsprojekt i linje med de nationella målen för vuxenutbildningen. Efter seminarierna fanns också en möjlighet att ansöka om medel för utvecklingsarbete.

Södertälje Komvux/sfi ansökte om och fick medel att i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk anordna seminarier och initiera nätverk. Sfi Eskilstuna, Annedals vuxengymnasium, Göteborg och Vuxenutbildningen Kärnan i Helsingborg inbjöds till seminarierna. Under seminarierna diskuterades olika idéer om hur en samverkan i utvecklingsarbete skulle kunna ske och tre av kommunerna beslöt att bilda ett nätverk med följande syfte och arbetsform.

Bakgrund och syfte med ett nätverk

Skolan som utvecklingsmiljö förändras inför 2000-talet. Inom alla skolformer betonas mer och mer den enskilde elevens ansvar för sitt eget lärande. Lärandet är individuellt och eleven måste vara delaktig i sin egen läroprocess för att den ska bli effektiv och livslång.

Att värdera sin egen framgång och de egna arbetsinsatserna är två grundläggande element i den processen. Tyngdpunkten måste flyttas

från kontroll med olika prov och test till större fokus på elevens individuella utveckling, ansvar för och kunskap om den egna utvecklingen.

Lärorollen behöver utvecklas och kunna växla mellan lärolett arbete och mer handledande arbete i elevaktiva och undersökande arbetssätt. Skolarbetet bör bli mer flexibelt i tid och rum. Detta är något som inte sker av sig självt. Det är en process där samtliga aktörer inom skolans värld måste vara inblandade och delaktiga.

Syftet med nätverket är att tillsammans utveckla arbetsformer som dels är språkutvecklande och dels ökar elevernas medvetenhet om sin egen inläring och främjar ansvarstagande och självständighet i studierna.

(ur Södertälje Komvux/sfi:s ansökan till Utbildningsdepartementet 1999)

Nätverkets arbetsformer och arbetssätt

Enheterna har träffats en gång per termin enligt följande modell:

Dag 1 (em.) Föreläsning/kompetensutveckling.

Dag 2 (fm.) Auskultationer.

(em.) Utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte i mindre grupper.

Arbetet har utgått från det gemensamma syftet men i de mindre grupperna har man haft olika fokus:

- Portföljmetodik.
- Att utveckla studierum.
- Att arbeta med lågutbildade elever.
- Bedömning/utvärdering.
- Att leda utveckling (skolledargrupp).

Mellan träffarna har kontakt hållits via e-post och fax. Varje enhet/grupp har haft handledning i utvecklingsarbetet 2–3 gånger per termin av Ingrid Skeppstedt, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. Handledningen har också inneburit en form av kontakt mellan grupperna och enheterna under arbetets gång.

Handledning i utvecklingsarbete

Handledning i grupp ger lärarna möjlighet, att tillsammans med någon som kommer utifrån, formulera sina kunskaper och sina tankar. Den

ger möjlighet att tillsammans reflektera och analysera det man prövar i undervisningen på ett mer strukturerat sätt, att sätta in saker i ett vidare perspektiv och att knyta ihop teori och praktik.

Nedanstående presentation beskriver utvecklingsarbetet i ett av arbetslagen som deltagit i nätverksarbetet.

Arbetslaget

Vårt arbetslag består av tre lärare som numera arbetar på Vasa Kunskapscentrum, en av Göteborgs fem komvuxenheter. Enheten ligger i centrala Göteborg. När det utvecklingsarbete som vi här kommer att beskriva genomfördes, arbetade vi vid Annedals vuxengymnasium, en enhet som nu är nedlagd. På Annedal fanns en omfattande sfi-undervisning, som mest hade vi ca 1400 sfi-elever. Av dem var 600 lågutbildade. Det var möjligt att dela in eleverna i relativt homogena grupper.

Bakgrund till utvecklingsarbetet

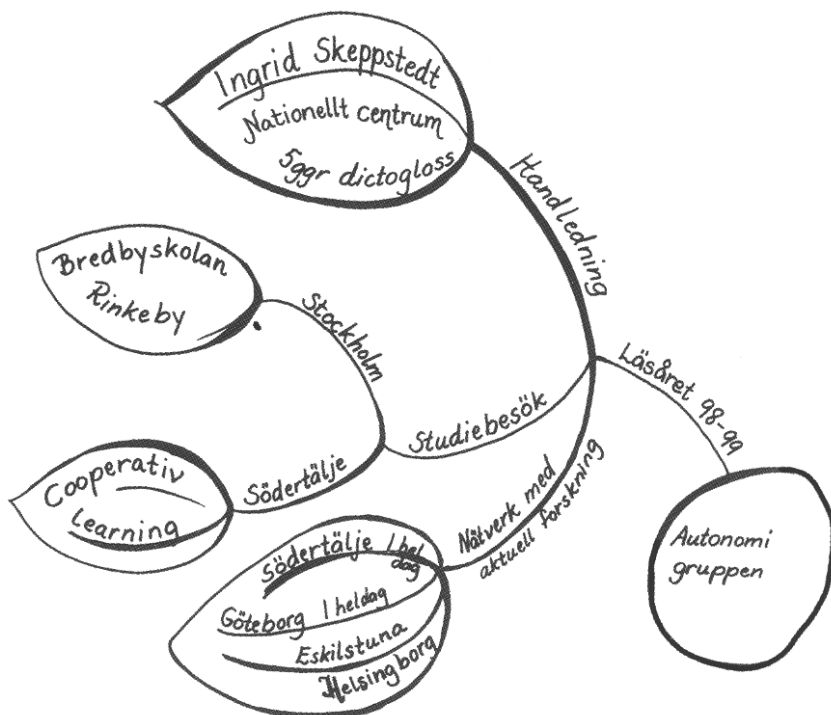
1996, dvs. för fyra år sedan, var vi några lärare som ville träffas och diskutera pedagogiska frågor. Vi tyckte att våra gemensamma konferenser mest handlade om praktiska frågor och vi tog upp detta med vår studierektor. Hon beslöt då att förkorta konferenserna och avsätta två timmar varannan vecka för pedagogiska diskussioner i mindre intressegrupper.

I vår intressegrupp beslöt vi att diskutera elevautonomi. Vi bestämde oss för att läsa litteratur, pröva nya idéer i klassrummet och att göra studiebesök. Syftet med vårt arbete var att utveckla undervisningen och hitta arbetsformer som främjar ett mer självständigt arbete och ett ökat ansvarstagande hos eleverna. Samtliga lärare i vår grupp arbetade med lågutbildade elever och hade lång erfarenhet av undervisning.

Arbetet i gruppen kom snabbt igång och fungerade bra. Det tror vi beror på att vi redan från starten kom överens om att vara disciplinerade, föra minnesanteckningar och att genomföra uppgifter (läsning av litteratur eller pröva någon övning).

Inför varje läsår har vi gjort en inventering av vårt behov av kompetensutveckling och av vilka studiebesök vi velat göra. Detta har vi sedan dokumenterat och utvärderat. Det har varit mycket värdefullt för vår egen del och det har också visat sig vara lättare att få igenom önskemål, t.ex. om kompetensutveckling, när vi kunnat visa vår långsik-

tiga planering med klara mål. Både när det gäller vår planering och i vår dokumentation har mind-map varit ett bra redskap.

Vi läste alltså litteratur och gjorde en del studiebesök på andra skolor tillsammans. (Exempel på litteratur, se litteraturlista sid. 291) På olika sätt prövade vi idéer och uppmanade våra elever att steg för steg ta ett allt större ansvar för sina studier. Långsamt kom en förändringsprocess igång. Vi började tänka i nya banor och så småningom vaknade en vilja att på ett mer övergripande sätt pröva nya arbetsformer.

Efter fyra terminer tyckte vi att vi behövde hjälp utifrån. Vi kände ett behov av att bli mer insatta i aktuell forskning kring andraspråksutveckling och elevautonomi. Vi ville göra fler studiebesök och vi behövde en handledare som kunde stötta och inspirera oss i våra försök att ändra vårt arbetssätt. Vår studierektor stödde våra tankar och vi tog kontakt med Ingrid Skeppstedt på Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. Hon blev vår handledare i det fortsatta utvecklingsarbetet och ordnade också ett studiebesök i Södertälje. Det studiebesöket resulterade senare i att vi kom med i ovan beskrivna nätverk vilket också betytt mycket för vårt arbete. Även om vi disku-

terade och samarbetade mycket, arbetade vi i undervisningen fortfarande individuellt med enskilt ansvar för var sin elevgrupp, och om vi undervisade i samma grupp så delade vi upp undervisningen i moment där var och en hade ansvar för sina moment.

I arbetet i intressegruppen tog vi fram och genomförde vissa övningar i samtliga grupper. Flera av eleverna i våra grupper önskade mer tid i skolan. En idé föddes. Om två lärare tog ansvar för tre grupper under gemensam tid skulle de elever som önskade mer tid i skolan kunna få det. Detta skulle också kunna innebära en utveckling av att arbeta i arbetslag och en väg att verkligen kunna förändra delar av vårt arbetssätt med och för våra elever.

Ett förändrat arbetssätt

I januari -98 startade vi. Två av oss fick två salar till förfogande och ett gemensamt ansvar för 50 elever. Efter en termin utökade vi vår samverkan och sedan dess har vi varit tre lärare som tillsammans ansvarar för 75–80 elever i tre salar på gemensam tid.

Presentation av elevgruppen

Våra elever är en heterogen samling människor i varierande åldrar från 20–50. De kommer från ca 15 olika länder och minst lika många språk finns representerade i gruppen. En naturlig följd av detta är att de har vitt skilda erfarenheter av vad det innebär att studera. Många kommer från länder med auktoritära skolsystem och är ovana vid att ta eget ansvar i studierna. Längden på deras utbildningsbakgrund varierar från 0 till 9 år. De flesta är m.a.o. lågutbildade. En del av dem kom till Sverige som analfabeter. Alla i gruppen är relativt studieovana. Få är medvetna om eller har reflekterat över hur man egentligen gör när man lär sig. Muntligt ligger de flesta på en mellannivå eller däröver.

Eleverna har en läsning som i det närmaste är automatiserad, men gemensamt för alla i gruppen är att de behöver träning i att läsa olika typer av texter och i att kunna variera sin läsning beroende på syftet. Några har läs- och skrivsvårigheter, som kanske också befästs av misslyckanden i skolsammanhang och resulterat i ett dåligt självförtroende.

Våra elever behöver kunskaper för att klara sig i vardagslivet och i vårt ganska komplicerade samhälle. De flesta är som vi tidigare nämnt studieovana. De behöver få tid att reflektera över och kring språket och bli medvetna om vad man behöver lära sig och hur man bäst lär sig. Varje enskild individ behöver få pröva olika strategier och reflektera över vilket eller vilka sätt som passar honom eller henne. En del behöver få insikt om att det är den egna viljan och den egna arbetsinsatsen som är avgörande för framgång i lärandet. Målet för gruppen är att nå målen för sfi-utbildningen.

Klassrummen

Elevgruppen består alltså av 75–80 elever. Undervisningen är förlagd till tre klassrum. Även om vi ser den ”stora” elevgruppen som en grupp, så har varje elev ett av klassrummen som ”hemklassrum” och vi lärare har huvudansvaret för eleverna i var sitt hemklassrum. Rummen är möblerade så att eleverna sitter i grupper om fyra. I klassrummen finns det gott om skåp och hyllor för material med bl.a. lexikon, material organiserat i teman, litteratur, tidningar, olika samarbetsövningar och repetitionsuppgifter. I en hylla finns också elevernas ”portföljer” i form av brevkorgar.

Schemat

Alla elever har möjlighet att vara i skolan mellan 8.30 och 12.30 fem dagar i veckan. Schemat är uppdelat i obligatorisk tid och tid som

eleverna disponerar själva. Den obligatoriska tiden är 13,5 h. i veckan, vilket gäller för alla sfi-grupper på vår skola. På schemat är den tiden skuggad. Men våra elever kan få upp till 20 h i veckan eftersom vi har flera grupper samtidigt. Större delen av den schemalagda tiden arbetar vi alla tre men vissa pass är vi två lärare.

	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8.30 – 9.00	Ea	Ea	Ea	Ea	Ea
9.00 – 9.30	Sv/Uttal	Sv	Sv	Sv	So/Ma
9.30 – 10.00					
10.00 – 10.30	Rast	Rast	Rast	Rast	Rast
10.30 – 11.00	Sv/Uttal	So/Ma	Sv nivågrupper	Sv nivågrupper	Stor- grupp
11.00 – 11.30					
11.30 – 12.00	Ea Individuell lästräning	Ea	Ea	Ea	Ea
12.00 – 12.30					

Ea = eget arbete

Tema – temaperioder

Vi arbetar tematiskt. Varje temaperiod omfattar i regel 6 veckor. Efter en gemensam introduktion av temat och de uppgifter och beting som eleverna skall arbeta med under perioden, sker större delen av arbetet under ”eget arbete”, dvs. den tid som eleverna själva disponerar. Vissa uppgifter sker gemensamt t.ex. i storgrupp.

Uppgifterna till temat har olika karaktär. Eleverna sitter i grupper och vi försöker medvetet att göra uppgifter som inbjuder till samarbete. Det är viktigt att eleverna i temaarbetet får tillfälle att inte bara läsa och skriva utan också att de muntligt får använda språket. Arbetet i temat inbjuder därför ofta till diskussioner både om innehåll och om form. (Se Inger Lindbergs artikel i denna volym.) En del uppgifter är konstruerade så att eleverna får fasta mönster att arbeta efter, andra uppmanar eleverna att pröva olika sätt dvs. använda olika strategier för att lösa uppgifterna. Vissa uppgifter är friare och har mer problemlösande karaktär.

Som exempel på teman vi arbetat med kan nämnas ”Kulturmöten”, ”Att vara förälder i en ny kultur”, ”Trafik”, ”Barnböcker” och (inför millennieskiftet) ”Historia”. För att ge en fastare struktur åt arbetet brukar några moment återkomma i varje tema:

- Eleverna skall inom varje tema läsa texter av olika slag; någon novell eller saga, några utdrag ur skönlitterära verk, tidningstexter och faktatexter. Eleverna uppmanas också att ta med egna texter och tidningsartiklar i anslutning till temat. Texterna är sedan underlag för innehållsfrågor, reflekterande uppgifter, diskussionsuppgifter och uppgifter i fri skrivning.
- Varje temaarbete innehåller i regel en hörförståelseuppgift. Vi befinner oss då i skolans inlärningsstudio, där eleverna kan arbeta i sin egen takt.
- Ibland ingår studiebesök, men ännu oftare tar vi emot besök från aktuella personer, som vi har bjudit in. Besöken är väl förarbetade och följs upp genom diskussioner och muntliga och skriftliga sammanfattningar.
- En film som anknyter till temat. Filmen förbereds och följs upp på olika sätt t.ex. genom att eleverna innan filmen läser någon text om eller från filmen. Uppföljningen kan bestå av diskussioner om någon fråga inom temat som filmen aktualiserat eller att fritt skriva ned tankar och känslor.
- Ett mycket uppskattat inslag är den sång som ingår i varje tema.
- I varje tema finns också ett ganska stort utrymme för individuella initiativ och behov.
- Varje temaperiod avslutas med utvärdering, redovisning och prov. Från början var vi kanske lite tveksamma till att ha prov eller kanske snarare till att använda ordet ”prov”. Någon form av kunskapsredovisning ville vi ha, dels för att vi tror att elevernas medvetenhet höjs om att och vad man faktiskt lär sig, dels för att bli medveten om hur man kan redovisa det. Det har dessutom visat sig att vetskapen om att temaarbetet avslutas med ett prov har inneburit att eleverna blivit mer motiverade att repetera och att ta hjälp av varandra i repetitionsarbetet.

För lågutbildade elever handlar det också om att vänja sig vid en provsituation för att få strategier för att i framtiden kunna studera

vidare och ”klara av” att ha prov. Vårt motiv att använda prov som avslutning på ett tema innebär alltså, som vi ser det, att eleverna tydligare ser ett konkret resultat av sitt arbete och att de konstaterar att de nått målen för temaarbetet. Det stärker självförtroendet. Några upptäcker kanske också att de måste läsa mer eller ändra sina strategier för att lyckas bättre nästa gång, dvs. en ökad självinsikt.

- Varje elev har en dagbok där elev och lärare för en dialog och där eleven utvecklar sin förmåga att reflektera och kommunicera kring sitt eget lärande.

Arbetets uppläggning – veckans struktur

Den första halvtimmen varje dag inleds med ”eget arbete”. Efter en introduktionsperiod med presentation av aktuellt tema vet alla vad de ska göra. När eleverna kommer på morgonen är det öppet i klassrummet. Vi brukar ha lite bakgrundsmusik den första halvtimmen. Några sätter igång med att läsa någon text eller att arbeta med ordkunskap. Andra rättar sådant som de fått kommentarer på av läraren eller tar sig en sista titt på dagens läxa. Den som varit borta föregående dag går själv till närvaropärmen och fyller i orsaken till frånvaron. Han/hon tittar också i facket som är märkt ”Till dig som varit borta”. Där lägger vi lärare stenciler och annat som vi delat ut. Om man inte förstår en uppgift kan man få den förklarad av sin ”kontaktperson” eller av någon annan. Kontaktpersonen är en kamrat som man har kommit överens med om att man kan kontakta om man är borta från skolan. Under denna halvtimme har vi lärare tid att gå runt bland eleverna och prata lite, svara på frågor och eventuellt diskutera uppgifter som eleverna lämnat in.

”Eget arbete”, som också avslutar varje dag, är en tid som eleverna disponerar för att genomföra sina temauppgifter eller arbeta utifrån individuella behov och val. De kan välja att arbeta individuellt eller tillsammans och avgör själva om de vill arbeta i klassrummet, i skolans studiehall eller någon annanstans. Många arbetar tillsammans både i temaarbetet och i det individuella valet. Elever som behöver och som så önskar kan under ”eget arbete” få extra träning i t.ex. uttal, konversation eller data. En del arbetar med stavning eller med något grammatiskt moment. Någon kanske behöver lite extra lärarhjälp därför att hon/han inte förstått eller varit borta under en genomgång. På vår skola kan också elever med läs-och skrivsvårigheter/dyslektiker få speciell hjälp.

Klockan nio startar de gemensamma aktiviteterna. Det kan t.ex. vara en lärarledd introduktion av en ny text eller ett aktuellt grammatiskt moment. Ofta introducerar vi också under dessa pass olika samarbetsövningar. Två gånger i veckan nivågrupperar vi eleverna inom vissa moment. Innehållet kan variera, det kan vara muntliga övningar, läsning av texter eller olika skrivuppgifter. En gång i veckan har vi storgrupp. Dessa timmar är mycket uppskattade av eleverna. Vi ser t.ex. på film tillsammans, gör studiebesök eller bjuder in någon författare.

I vårt schema finns so-matematik inlagt två gånger per vecka. So-matematik innebär att vi tar upp och utgår från ord och begrepp från vardagslivet som har med matematik att göra. Det kan t.ex. handla om att göra jämförelser av olika slag, procenträkning och hur man läser tabeller och diagram. So-matematiken har dubbla syften, dels att arbeta med kunskaper som behövs i vardagslivet, dels att förbereda för fortsatta studier i matematik. (se Cummins artikel i denna volym) Vi har parallellt vår s.k. so-matematik med matematiken på komvux. Under de här passen går några elever ifrån för att läsa matematik på komvux.

Gemensam undervisningsplanering

På eftermiddagarna har vi tid för att planera vår verksamhet tillsammans, vilket är en förutsättning för att allt ska fungera som vi vill ha det. Vi planerar allt tillsammans både långsiktigt med målbeskrivningar, planering av tema och planeringen vecka för vecka. Däremot delar vi på en del av det praktiska förberedelsearbetet.

Fortlöpande pedagogiska samtal, uppföljning och reflektion

I arbetslaget följer vi upp det som händer i klassrummet. Genom den här formen av samarbete får vi tid att prata om hur vår planering och arbetet i gruppen fungerar och bestämmer tillsammans eventuella förändringar och hur vi ska gå vidare. Vi tar upp problem men försöker också se möjligheterna i undervisningen.

Ur elevernas utvärderingar

Elevernas medvetenhet om att lära sig har tydligt ökat och kanske det viktigaste, det har varit och det är roligt. Det tycker eleverna och

det tycker vi lärare. Vad är det då som gör det så roligt att arbeta på det här sättet? På den frågan svarar en del elever att det händer mer än i vanliga sfi-grupper. Det blir mer omväxlande när gruppstorleken varierar, ibland storgrupp ibland smågrupper och ibland individuellt arbete. Att arbeta i varierande grupper har enligt elevernas utvärderingar inneburit att de lärt känna fler kamrater och att de har pratat mer svenska.

Att arbeta med tema har varit bra och intressant, de säger att de har lärt sig mycket, både när det gäller faktakunskaper och svenska. De teman vi arbetat med har enligt elevernas utvärderingar känts meningsfulla. Flera elever lyfter fram att det varit mycket positivt att få lyssna på och träffa de personer som vi bjudit in. Många har uttryckt att de lär sig mer när de får jobba i egen takt med ”eget arbete” och att de kommer igång snabbare eftersom läraren inte pratar så mycket och att de, trots att det är fler elever i rummet, kan få mer individuell hjälp av läraren.

Om våra erfarenheter av och reflektioner över vårt utvecklingsarbete

Ett förändrat arbetssätt

Fördelarna med detta arbetssätt är många. Det är strukturerat, men innehåller mycket frihet och ansvar. Det har varit tillfredsställande att se hur eleverna växer och blir mer och mer självständiga. Gamla elever berättar för nya med den största självklarhet, om hur arbetet är organiserat. Alla, men speciellt tystlåtna och inbundna elever, har utvecklat samarbetsförmåga och arbetsglädje. De pratar mer, hjälper, uppmunttrar och sporrar varandra och lägger märke till sin egen och andras utveckling. Deras medvetenhet och självförtroende har ökat. Ofta hörs kommentarer som ”Det här kunde jag inte förra terminen, men nu vet jag hur jag ska göra för att lära mig”.

Men – det är inte bara eleverna som utvecklas. Vi lärare känner också att vi hela tiden lär oss något nytt och förändrar vår lärarroll. Det är lättare att göra det när vi har stöd av varandra. Vi diskuterar dagligen innehållet i vår egen och varandras undervisning och om vad, hur och varför vi gör saker och ting. Vi planerar vår undervisning tillsammans och har ett ständigt pågående pedagogiskt samtal. Tidigare

kände vi att den här delen liksom försvann i ett virrvarr av praktiska omständigheter t.ex. om lokaler, ekonomi osv. Den pedagogiska planeringen och sedan genomförandet fick var och en sköta på egen hand. Tillsammans har vi blivit mer strukturerade än när vi jobbade ensamma. En styrka i att vara ett arbetslag är också att eleverna möter mer än en lärare och det i sin tur gör det lättare att som lärare släppa taget och verkligen låta eleverna få ta ett eget ansvar. Det är också en trygghet för eleverna att vi är tre lärare som känner dem och vet vilka mål de arbetar mot och att vi är tre som bedömer deras resultat.

Arbetat tillsammans har vi gjort förut, men inte på det här sättet haft gemensamt ansvar för så många elever. Arbetet har underlättats, men framför allt är det roligt att arbeta tillsammans i ett arbetslag. Vi har lärt oss att bli mycket tydligare. Det gäller för arbetet i arbetslaget och i arbetet med eleverna. Det är viktigt med stabilitet och fasta rutiner, men det krävs också flexibilitet och en beredskap för förändringar.

Det känns skönt att ha stöd av varandra och det gäller i många sammanhang. När det handlar om problem i undervisningen eller när det gäller att driva igenom en önskan om kompetensutveckling hos skolledningen så är tre starkare än en. Vi har upptäckt att det finns ett s.k. ”frirum”, ett handlingsutrymme, och vi håller på att lära oss använda det. Friheten att förändra saker och ting är faktiskt ganska stor, bara man kan sina styrdokument dvs. har de yttre gränserna klart för sig.

Men det finns även nackdelar med att jobba som vi gör, och de hänger faktiskt ihop med fördelarna. Att arbeta tillsammans och ha ett gemensamt ansvar kan bli så inspirerande att det är svårt att sätta gränser. Det kan bli för många tankar och idéer. Det är lätt att ta på sig fler uppgifter i arbetslaget än vad man egentligen mäktar med. Ibland kan det vara svårt att sova och man vill pröva och utveckla för mycket under för kort tid. Man ger sig inte tillräckligt med tid för att stanna upp, analysera och utvärdera innan man prövar nytt.

Pedagogisk handledning, deltagande i nätverk

Under de tre sista åren har vi 3–4 gånger per termin fått handledning. Under träffarna har vi diskuterat och följt upp vårt arbete. Vi har tillsammans läst om aktuell forskning om andraspråksinläring och framför allt inriktat oss på elevautonomi, interaktion och smågruppsaktiviteter i undervisningen. Att få reflektera över vårt arbete tillsam-

mans med en handledare har varit mycket givande. Det har fördjupat våra kunskaper och stärkt arbetet i vårt arbetslag.

Våra kontinuerliga kontakter med Södertälje och Eskilstuna har också varit mycket givande. Det har varit inspirerande att få se, hur andra kommuner anordnar sfi- undervisning. I nätverket har skolledare funnits med. De har blivit mer intresserade av pedagogiskt utvecklingsarbete och vi av organisation. Arbetet i nätverket har också inneburit en överspridning mellan olika lärargrupper på vår skola. En viktig faktor har varit, att deltagarna i nätverket träffats regelbundet under längre tid. Det har alltså inte varit frågan om att träffas en gång på en gemensam studiedag och sedan inte mer. Vi har träffats regelbundet under en två-årsperiod. Vi har i nätverket skräddarsytt fortbildning, auskulterat och sett varandras undervisning och vi har diskuterat i intressegrupper. Att på detta sätt få träffa kollegor som haft samma tankar och få utbyta erfarenheter har varit mycket utvecklande och, som det stod i vårt syfte med nätverket, stärkt oss i vårt arbete. Det är en form av fortbildning och kompetensutveckling som vi vill rekommendera fler att pröva.

Elevautonomi – ingen självklarhet

Eget ansvar och självständighet i studierna är idag något av honnörsord, men – det är inte något som är enkelt och självklart. Det handlar inte om att säga åt eleverna att ta eget ansvar och arbeta självständigt eller att det på skolan t.ex. finns ett studierum. Att undervisa och att skapa förutsättningar för elevautonomi är en process där både lärare och elever måste delta.

En av de forskare som vi läst och diskuterat och som påverkat oss i vårt arbete är David Nunan som nu arbetar vid The English Center vid universitetet i Hongkong. Utifrån hans artikel ”Designing and adapting materials to encourage learner autonomy”¹ har vi formulerat ett antal påståenden. Dessa påståenden och en tabell från samma artikel, där Nunan beskrivit vilka steg som de flesta inlärare passerar på väg mot att bli autonoma i sitt lärande, får bli en avslutning på vår beskrivning:

¹ Nunan, D (1996) ”Designing and adapting materials to encourage learner autonomy”, i Benson, P and P. Voller (eds). *Autonomy and Independence in Language Learning*. London: Longman.

- Få inlärare kommer till undervisningen med kunskap eller medvetenhet om vad det innebär att studera självständigt.
- Totalt autonoma elever är undantag.
- Det finns grader av autonomi och om eleverna ska bli effektiva inlärare så måste de få stöd i sin utveckling.
- Autonomi är en process där läraren spelar en stor roll genom att lotsa och ge förutsättningar för att utveckla autonomi.
- Att få inlärarna att utvecklas till mer autonoma inlärare innebär inte separerat undervisning om studieteknik, inlärningsstilar och strategier. Detta måste istället integreras i undervisningen.

Inlärarhandling (Learner action)	Innehåll (Content)	Process (Process)
1 Uppmärksamhet (awareness)	Inlärarna görs uppmärksamma på mål och innehåll i övningarna och materialet de arbetar med.	Inlärarna identifierar tänkta och använda strategier i övningarna och materialet de arbetat med. Inlärarna identifierar den/de strategier och inlärningsstil/stilar som fungerat bäst för dem.
2 Engagemang (involvement)	Inlärarna involveras genom att de får välja sina egna mål från ett antal givna alternativ.	Inlärarna gör val utifrån givna alternativ.
3 Delaktighet (intervention)	Inlärarna är involverade/engagerade genom att modifiera och bearbeta mål och innehåll i undervisningen.	Inlärarna modifierar och bearbetar uppgifter.
4 Skapande (Creation)	Inlärarna ställer upp egna mål tar fram egna uppgifter.	Inlärarna tar fram och konstruerar sina egna uppgifter.
5 Autonomi (Transcendence)	Inlärarna går utanför klassrumsgränserna och kan kombinera och knyta ihop innehållet och inläringen i klassrummet med världen utanför.	Inlärarna blir lärare och forskare.

Figur 1. Nunan Autonomi: Levels of implementation (Fritt översatt av I. Skeppstedt.)

Referenser

- Cummins, J (2001) (denna volym).
- Lindberg, I (2001) (denna volym).
- Nunan, D (1996) Designing and adapting materials to encourage learner autonomy. I: Benson, P and P. Voller (eds) *Autonomy and Independence in Language Learning*. London: Longman.

Litteraturlista

- Berg, G (1995) *Skolkultur – nyckeln till skolans utveckling*. Göteborg: Förlagshuset Gothia.
- Cohen, E. G (1994) *Designing Groupwork. Strategies for the Heterogeneous Classroom*. New York: Teachers College Columbia University.
- Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Dryden, G & J. Vos (1994) *Inlärningsrevolutionen*. Malmö: Brain Books.
- Ellmin, R & L. Josefsson (1999) *Elevportfolio. Pedagogisk dokumentation för ökad framgång åt alla*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Ellmin, R (2000) *Portfolio – sätt att arbeta, tänka och lära*. Köping: Förlagshuset Gothia.
- Ericsson, E (1989) *Undervisa i språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, R & J. Miliander (1991) *Lärarstyrd elevplanerad engelska*. Slutrapport från ett språkdiraktiskt fortbildningsprojekt vid Högskolan i Karlstad. Stockholm: Skolöverstyrelsen.
- Gröning, I (1996) (red) Att lära i samarbete – Grupparbete i förskola och skola. *Rapporter från Institutionen för lärarutbildning*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Lindberg, I (1996) *Språka samman. Om samtal och samarbete i språkundervisningen*. Stockholm: Natur och kultur.
- Lindberg, I & I. Skeppstedt (2000) Ju mer vi lär tillsammans. I: Åhl, H (red) *Svenskan i tiden – verklighet och visioner*. Stockholm: Nationellt Centrum, HLS förlag.
- Mårdstedt, L & J. Wallinder (1999) *Tips och Idéer*. Partille: Öjesjöskolan.

- Nunan, D (1996) Designing and adapting materials to encourage learner autonomy. I: Benson, P. and P.Voller (eds) *Autonomy and Independence in Language Learning*. London: Longman.
- Oliveira, G & M. Berggren (1996) *PBL i språkundervisningen*. Eskilstuna: Natur och Kultur.
- Taube, K (1997) *PortfolioMetoden. Undervisningsstrategi och utvärderingsinstrument* Växjö: Förlagshuset Gothia.
- Rebenius, I (1998) *Elevautonomi i Språkundervisningen*. Eskilstuna: Natur och Kultur.
- Tholin, J (1992) *Att lära sig lära – engelska*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.